
Butlletí

Excursionista de Catalunya

Pels Alps de Savoia

MONT - BLANC (4808 METRES)

No voldria entretenir-me gaire ocupant-me de la nostra ascensió a aquest cim, puix aquesta excursió ha estat ja ressenyada extensament en aquest BUTLLETÍ (1). Però tampoc puc estar-me de passar-la del tot per alt, ja que la tanda de les curses fetes a Chamonix va restar tan estretament lligada, que aquesta recensió fóra incompleta si no recollís almenys algun aspecte de la nostra pujada a la muntanya més enlairada dels Alps.

El dia 6 d'agost, al matí, deixàvem Chamonix per fer l'ascensió al Mont-Blanc per la ruta més coneguda, ço és, pujant pel cremallera de Bionnassay, fins els 2327 metres, i anant a fer nit al refugi de l'Aiguille du Gouter (3836 m.)

L'endemà, amb un temps superb, pel Dôme du Gouter (4303 m.) i el refugi i observatori Vallot (4362 m.), assolíem, en més de quatre hores, el cim del Mont-Blanc on poguérem disfrutar llargament del panorama i de totes les magnificències de la gran muntanya.

La davallada va ésser feta pels Grands Mulets creuant abans els extensos nevés del Grand i Petit Plateau, entrant després a les turmentades i grandioses geleres de la Jonction i de Bossons.

Al refugi dels Grands Mulets (3289 m.) ens enteràrem d'un accident alpí que acabava de succeir. Tres dies abans, un grup de

(1) BUTLLETÍ DEL C. E. DE C., setembre 1922, n.º 332, *Viatges i ascensions pels Alps suïssos*, per Antoni Barrie, i també *Butlletí del Club Pirenenc*, Terrassa, març abril 1926, n.º 15, *Mont-Blanc (4808 m.)*, per Estanislau Pellicer.

suïssos de Lucerna havia arribat al refugi Vallot amb l'intent de restar-hi alguns dies en espera d'un dia de bon temps per pujar al cim. Però amb la manca de pressió i les baixes temperatures, el mal de muntanya va atacar-los fortament, i quan volgueren tornar enrera i guanyar els Grands Mulets, primer lloc habitat de la muntanya, no tots hi foren a temps, i un d'ells va morir pel camí, i els seus companys l'arrossegaren gelera avall fins al refugi. Un altre, víctima de congestió pulmonar, jeia en greu estat als Grands Mulets quan nosaltres hi arribàrem.

Diversos guies, entre ells els nostres, per complir llurs humanitaris deures, s'obligaren a baixar el malalt fins a Chamonix, tal com altres havien fet aquell matí amb el mort.

Acompanyats només pel *porteur*, férem el darrer i més trencat tros de gelera, i, en trepitjar terra ferma, ell ens deixava per tornar amunt i ajuntar-se amb la colla de guies que havia de baixar el malalt, encara no sabem com, per dins d'aquelles esquerdes i pel caire dels séracs inestables.

Aquella tarda, a les 8, tornàvem a ésser a Chamonix mentre els guies duïen el malalt fins al xalet de les Piràmides, a mitja muntanya de la Côte, i l'endemà al matí a primera hora arribaven a Chamonix, i el deixaven a l'hospital, sense que servissin de res els heroics esforços que s'havien fet, puix aviat va finir. Fou la segona víctima que el Mont-Blanc havia fet la mateixa vigília del jorn de la nostra ascensió.

Llevat d'aquest tristíssim acabament, la nostra cursa ens havia estat del tot favorable, i no podíem amagar la nostra satisfacció pel bon temps que havíem trobat, especialment el nostre amic que finalment havia vist el premi a les seves repetides temptatives.

L'ESCALADA ALS GRANS CHAMMOZ (3445 METRES)

L'endemà d'haver tornat del Mont-Blanc, a les 9 del matí, trucaven a la porta de la nostra cambra, el guia i el *porteur*, els quals venien de deixar a l'hospital de Chamonix el disortat que havíem recollit als Grands Mulets la tarda anterior. Ells esquivaren l'afegir gaires detalls del referit accident, i tot seguit entraren en matèria. Seguia fent bon temps i calia aprofitar-lo; aquest era l'excellent principi que defensaven els guies, i venia a ésser una variant del proverbi «no deixis per demà el que puguis fer avui». Ells deien que aquell temps tan bo no duraria més enllà de dos dies, i pronosticaven per després el retorn de les boires i del temps dolent.

Amb tot, els costava convèncer-nos puix l'endemà d'haver pujat i, sobretot, baixat del Mont-Blanc, es tenen ganes—poques o moltes—de fer el mandra. A l'últim ens proposen clar i net si volem sortir aquella tarda cap als Charmoz i fer la seva interessant travessia, tot assegurant-nos que era cosa molt bonica, i que nosaltres podíem dur-la a terme. Afegiren que aquella tarda només caldria pujar amb el cremallera fins a Montanvers on passariem la nit, i, per tant, continuaria una veritable jornada de descans.

Nosaltres, que des de que havíem vist aquell enfilall d'agulles tan impressionant, havíem sentit la fiblada del desig d'apropar-nos-hi i àdhuc de fer coneixença amb alguna d'elles, acceptàrem aviat la proposició que se'ns feia, i, en veure la seguretat amb què aquells muntanyencs parlaven, de dur a terme la *traversée*, a cap de nosaltres no se li acudí demanar més detalls de la cursa, ni dels passos i obstacles a escalar, ni de les dificultats que trobaríem. Només sabíem que l'agulla dels Grands Charmoz era una de les més típiques i vistoses que vèiem des de Chamonix, i acceptàrem la idea d'anar-hi, fiant solament en la seguretat que ens donaven els homes amb els quals portàvem fetes varies llargues jornades d'alpinisme de neu i gelera. Coneixedors de les escalades pels gels i de les marxes enmig les esquerdes i els séracs, ens seria grat de conèixer una nova fase de l'alpinisme: una escalada de *rocher*, i, més encara, tastar una mica el regust que deixa el grimpar, de poc temps ençà denominat amb el nom d'alpinisme acrobàtic.

Convinguérem que nosaltres sortiríem a primera hora de la tarda, i que els guies se'ns ajuntarien més tard, i tots plegats faríem nit allí. No tot va anar tal com ens pensàvem. Arribàrem amb el cremallera fins a Montanvers, el clàssic i conegut mirador d'aumont la Mer de Glace i el Petit Dru, vistes que han estat reproduïdes per tots els àlbums mundials i per totes les edicions de luxe dels Panorames Universals. El cremallera, fent viatges especials, no parava d'abocar a aquell indret consagrat per la fama, gent i més gent, la qual, tot seguit d'arribar-hi, s'escampava per tots quatre costats. A l'hotel de Montanvers ens manifestaren que amb l'aflluència d'excursionistes no hi havia cambres disponibles i que, per tant, no hi podríem passar la nit. Ens aconsellaren que anéssim a l'*hôteHerie* de Plan de l'Aiguille on adreçaven les caravanes que seguien acudint en demanda d'estatge. El mal era que Plan de l'Aiguille estava més de dues hores lluny i nosaltres ens havíem fet paga d'un jorn de repòs, i els guies no vindrien fins més tard, i corríem el perill d'arribar quan també tot estés ple. Mentrestant,

bo i esperant els guies, ens dedicàrem a fer de perfecte turista contemplant la Mer de Glace amb les Grandes Jorasses, al fons de tot aquell turmentat riu de gel. Damunt Montanvers s'alçaven majestuosos la punxa de l'Aiguille de la Republique i la cresteria dels Grands Charmoz retallats finament en un cel blau, amb les parets verticals i allisades, i ja des d'allí no consideràrem la nostra empresa tan planera i senzilla com ens havíem cregut al matí quan escoltàvem el guia i el seu cosí.

Anàrem en direcció a la Mer de Glace i un de nosaltres va descobrir, no lluny del camí i darrera d'un trípede i d'un aparell fotogràfic, el nostre consoci Sr. Xicart. La troballa d'uns catalans fora de la terra és sempre una cosa agradabilíssima, i més ho va ésser aquella en el mateix cor del massís alpi, sobretot quan aparegueren poc després els Srs. Comella i Parés, que amb aquelles vistes tan interessants es trobaven en plena i furiosa actuació fotogràfica. Amics de festes com som, celebràrem el casual i sortósencontre, al voltant d'una taula, i sols de tant en tant una ullada cap a aquell gegantàs del Charmoz venia a posar una mica de neguit en aquella bona estona. Ens preguntàrem mútuament els itineraris efectuats, i, en referir les nostres dues curses anteriors, no ens descuidàrem cap vegada de fer el merescut elogi dels nostres guia i *porteur*, tant, que quan arribà l'altre cremallera tots érem a l'estació per rebre'ls. De seguit veièren en Ravanel amb la motxilla atapeïda com de costum, i, a més, carregat de cordes, però trigàrem en albirar en Marc, i, quan va comparèixer, no aparentava pas aquell aire segur i ferm d'altres vegades. Al contrari, es presentava en un estat còmic i lamentable ensems. Segurament per oblidar la trista aventura dels Grands Mulets i qui sap si també per celebrar els francs que aquell matí li donàrem, havia cercat l'ajut d'una quantitat extraordinària de licor o d'aiguarent i en aquell moment no podia donar un pas massa rectilini i la seva cara i els seus ulls deien prou bé del mal que patia.

Bé, Marc, bé! nosaltres que som de la terra generosa del bon vi et perdonem que un dia assenyalat en duguessis massa al damunt i se t'enterbolissin les cabòries dintre el cap; el que no et perdonarem mai és el poc airós paper en què tu quedares i ens feres quedar a nosaltres davant dels amics als quals volfem presentar-te com un muntanyenc de totes preudes. Si tant t'agrada la beguda, deixa't, Marc, de licors dolents i verinosos, i vina-te'n a casa nostra, on, al costat de la malvasia, de la garnatxa i del bon vi del Priorat, et semblarà que estàs a la glòria!..

Aquella tarda, però, la ubriaguesa del guia ens feia molt poca gràcia. No volgué o no pogué estar-se de raons en dir-li que calia anar a buscar acolliment a Plan de l'Aiguille. Ell va entrar al menjador dels guies i al capdamunt de la taula vingà dormir com un soc. En anar amb ell pel món, no calia pensar-hi, trobar un altre guia allí era impossible, puix els molts que hi havia tots estaven en curs d'ascensions. El seu company que sentia molt la mala passada que ens jugava, va dir-nos que encara que ell no vingués, aniríem nosaltres fins dalt dels Charmoz, però sense intentar des d'allí la travessia. Amb aquest pla ens posàrem en camí, deixant l'encàrrec que avisessin al guia, quan es despertés en més bon estat, el lloc on podria trobar-nos.

El camí fins a Plan de l'Aiguille es gairebé sempre planer i va faldejant per sota les geleres i les agulles dels Charmoz, de la Blaitière, i del Plan; sempre s'albira, des del mateix, el fons de la vall de Chamonix, i en els tombants es tenen boniques perspectives vers el Mont-Blanc i les Agulles. Tot aquest trajecte va esdevenir una veritable cursa puix una altra caravana ens empaitava d'a prop i el nostre interès era arribar primer a Plan de l'Aiguille i assegurar així el lloc per dormir. Finalment, dos de nosaltres prenguérem una solució sàvia i prudent: indicàrem al porteur i al tercer company la necessitat de que s'avancesin per assegurar així la cabuda a tota la collectivitat. Així ho entengueren, i a grans gambades s'aproparen a l'*hôteHerie*, al mateix temps que l'altra caravana desistia de continuar la persecució aferrissada, i nosaltres podíem continuar a una marxa no tan forçada.

Quan fórem a l'*hôteHerie*, tinguérem la sort de trobar bona cambra i bon llit en un dels dos reduïts edificis de fusta de què es compon. Sorpren sempre molt agradablement el trobar-se a muntanya amb una série de detallets tan pulcres i ben cuidats com els que observàrem allí dalt, i aquella tarda no hauríem canviat el nostre reduït departament dins el refugi alpi per la millor installacio a l'hotel més luxós de Chamonix.

Les hores que passàrem a Plan de l'Aiguille (2.202 m.) hem de considerar-les com unes de les més delitoses de tota l'excursió. Començàvem a veure allí d'aprop el món nou en què regnaven despòticament les grans agulles i venien a cercar noves emocions els seus fervents adoradors. Èrem allí algunes caravanes, i cada una tenia el seu pla concret per l'endemà. D'altres ja tornaven victorioses i abans de baixar cap a Chamonix es paraven un moment per dir-nos la seva joia. Dos alpinistes que havien fet el Peigne (3.192 m.), una

difícil agulla abans oblidada i ara molt cobejada, portaven les mans i els braços sagnants, i els vestits del tot estripats pel frec de la corda i de la roca; això indicava a quin preu havien obtingut la victòria. Aquells dos grimpaires (MM. H. Barnoud i A. Dunoyer) acabaven de practicar una nova via de descens del Peigne fent *rappels* de corda sense deixar mai la paret W. (1) que mira a la vall de Chamonix. Trobarem també una damisella de Chamonix l'Helène Devouassoud acompanyada només d'en Frisson Roche, jove i formidable alpinista que feia de guia per afició i que tenien el mateix programa que nosaltres.

Parlant amb en Frisson del contratemps del nostre guia, que seguia sense comparèixer, va tranquilitzar-nos. Sabia ell tot això i ens assegurava que en Marc vindria i que tots els seus mals fugirien quan comencés el contacte amb la roca. Aleshores només sentiria una passió, la de l'escalada, i totes les altres cabòries li fugirien. El *porteur* també ens assegurava que l'endemà, en Marc, a l'hora de grimpar, *il sera solide*, tal com ell deia en el seu francès pintoresc.

Mentres teníem aquestes converses a ple aire, el jorn estival havia anat apropant-se a la seva fi i esdeveníem muts testimonis d'una de les més grans meravelles: l'adéu tendríssim i amorós que es donaren llargament dues potències igualment sobiranes: l'una, el sol rogent, que queia de pressa cap a la posta; l'altra, la muntanya-esfinx, alta i blanca, orgullosa i incommovible.

Quan l'astre del jorn va amagar-se, per a nosaltres, darrera unes muntanyes de fina cresteria que ressaltaven davant d'una cortina d'or viu, feia estona que les ombres del capvespre anaven escampant-se de pressa per la vall que teníem als nostres peus. Quan, poc més tard, aquelles cresteries es dibuixaven sota un cel que del vermell roent havia anat passant al maragda i al moradenc, encara el sol invisible anava posant damunt les espatlles i dalt la testa sobirana del Mont-Blanc unes allargades coloracions. Un polsim de foc recorria de l'un cap a l'altre tota la muntanya. La vermellor es passejava per les amples geleres i feia encara més sinistres les ratlles negres de les esquerdes.

Quan un contrafort perdia la darrera guspíra vermellova i queia dins la fosca de la nit, era una altra carena la que sobtadament restava assenyalada per una flama esbiaixada. I com més amunt pujava la flamarada de la posta, més alta s'anava fent la testa ge-

(1) *La Montagne*, n.º 187, pág. 334.

gantina. Cada instant portava i s'enduia una nova pinzellada, cada instant posava una tonalitat novella, de blaus en les ombres, de carmí dalt dels cims i de plata en els celatges, fins que vingué el moment suprem de l'últim adéu quan una punta de foc va auriolar el mateix cim, darrera besada que es donaven llargament el cel i la terra abans de perdre's dins el misteri nocturn, últim alè de vida que el sol volia injectar en aquelles pures regions on domina la mort.

Un grapat insignificant d'homes havia pogut ésser d'aprop, testimoni d'aquest espectacle sense parió. La seva grandiositat va anorrear-los, va deixar-los sense esma de fer altra cosa que entonar un càntic davant tanta bellesa. Immòbils, clavats a la porta del refugi, anaven desgranant plegats una sincera lletania:

—*C'est magnifique...!* exclamaven els uns.

—*C'est une féerie...!* deien els altres.

—Quina meravella...! afegíem nosaltres.

I mai no ens hauríem cansat d'anar admirant aquella posta de sol i el Mont-Blanc vermellenc del capvespre. Sols quan tot hagué finit, i de pressa les tenebres s'estengueren, entràrem dins l'*hôtellerie* i sopàrem aviat per anar a dormir tot seguit. Aquella nit va ésser molt breu per a nosaltres, i més si es té en compte que la vigília havíem retornat del Mont-Blanc. A dos quarts de tres de la matinada vingueren a trucar a la nostra porta; aviat estiguérem llestos, i quan baixàrem al menjador ens donaren la nova que el nostre guia ja havia arribat, encara que, com poguérem comprovar, no estava del tot *solide*. Afortunadament la profecia feta pel seu company va complir-se, i a mida que la jornada va anar-se complicant, en el sentit de més dificultats, ell va anar-se situant fins tornar a ésser el brau i bon minyó que nosaltres havíem conegut de sempre. Així és que donàrem per acabat aquell contratemps pintoresc.

Eren les 3,15 del 9 d'agost quan la nostra caravana deixava la pulida i acollidora *hôtellerie* on havíem passat la nit. Corria una fresca fina i subtil que era un bon reviscolament pel nostre cos, mal avingut encara d'haver deixat a aquelles hores tan matinals i crues la flonja tebior del llit per anar a cercar en el desconegut la intensa emoció agermanada dels perills d'una esbojarrada escalada alpina.

De tota la jornada muntanyenca són una de les més agradoses sensacions aquestes marxas nocturnes bo i esperant que neixi l'aubada, mentre hom va apropant-se, sense distingir-los clarament,

als cims que vol conquerir. És aleshores quan es fa camí amb delit, quan el cos es troba lleuger i àgil, talment com si es tinguessin ales i hom se sentís capaç de volar, però sense gosar d'alçar el vol per por de tallar el silenci de la nit i de creuar massa de pressa aquelles regions, i trencar l'encís que la fosca els encomana.

La nostra caravana marxava a bon pas, tots junts, i sense dir una paraula escoltava com a única preocupació el rítmic colpejar de les sabates ferrades i el dringar metàl·lic dels *piolets* en ferir malament alguna roca. Teníem posada tota la nostra atenció en les coses més properes: una revolta del camí, unes pedres de gairell, aquell bloc d'allí a tocar amb una sombra allargada que semblava una persona i que, de més aprop, ja no es veia ni se sabia on havia anat a parar: tot el conjunt de coses variades que caminant només es noten durant les hores que precedeixen el jorn que ha de néixer.

Ens acompanyava aleshores la suau i lletosa claror que escampaven damunt la terra dorment una munió d'estels i un troç de lluna mal arrodonit; però ja hi havia prou llum i no haguérem d'encendre els fanalets que altres voltes cal utilitzar.

Sense adonar-nos-en, anàvem fent qui sap el camí, i el corriol del començament va tornar-se tartera i *moraine* de gelera i, finalment, grans extensions de neu i gel. Anàvem entrant al cor de la muntanya.

A la nostra dreta, dins la llum blavenca, distingíem prou bé un seguit d'agulles i de cims punxaguts tan alts que calia aixecar molt la testa per mirar-los fit a fit.

A mida que nosaltres avançàvem hauríem assegurat que aquelles punxes també es movien a poc a poc i que prenién formes esgarrifoses que dansaven lentament a dreta i esquerra, en avant i enrera com imposant basarda i fent escarni de la petita caravana que venia a rompre llur encantament. Va semblar-nos que aquelles agulles i punxes duïen les unes caputxes blanquinoses damunt la seva testa gegantina, mentres les altres mig cobrien la seva nuesa granítica amb grans parracs d'argentada escata que penjaven arreu de dalt a baix. I confós amb aquell embuixament nocturn de la muntanya, s'alçaven fins al cel estrellat grandioses forques de pedra, esfereïdores carcanades de monstres, arreu blocs endimoniats que aixecaven potents el seu clam de rebel·lió. Gairebé era amb els ulls que ens creïem presenciar aquesta visió, quan ens apropàvem a l'agulla que volíem escalar.

Mentrestant—amb aquella finesa que hi posa la naturalesa—

01 G. Tassin

LES AGULLES DES DEL BREVENT

- 1 - Petits Charmoz 2 - Agulla de la Republic 3 - Grands Charmoz 4 - Grepon
5 - Coll des Nantillons
6 - Agulla de Blaitière 7 - Agulla de Plan

Ul. G. Tassinat

LA MER DE GLACE I LES AGULLES

Ul. J. M. Guiera

L'OMBRA DE LES AGULLES DAMUNT LA VALL DE CHAMONIX

Ul. J. M. Guiera

AGULLA DEL GREPON DES D'APROP DEL COLL CHARMOZ-GREPON
1 - Agulla du Geant

LA TRAVESSIA DELS CHARMOZ - BATON WICKS

Cls. J. M. Gullera

AGULLA DE BLAITIÈRE

havia començat a clarejar. Per llevant nasqueren les clarianes rogenques que lliuraren gran combat amb les dolces tenebres blaves. Fruïrem nosaltres, d'aquesta lluita, unes bellíssimes irisacions que anaren variant fins que triomfà la claror. Era de dia.

La nostra marxa per la gelera fàcil havia finit. Havia fugit també l'encantament màgic de la muntanya: res de fades, ni bruixes, ni danses, ni monstres. Restava només la roca i les geleres. L'escalada, joia pel cos, estímul per l'esperit, anava a començar.

Haviem creuat horitzontalment el glacier de Blaitière, i estàvem ja remuntant el de Nantillons, que, suau al principi, va redreçar-se i esdevenir molt abrupte aprop d'un illot rocós que era el Rognon des Nantillons. Deixàrem la gelera i féiem la primera escalada matinal per uns grans blocs fàcils i unes llastres llises més dificultoses. Al capdamunt trobàrem una petita i plana plataforma voltada de gel pels dos costats. Érem a l'indret conegut amb el nom de la *Salle a manger*, i una petita construcció de pedra seca podia ésser un abric momentani en cas de mal temps. És allí on es fa parada i s'esmorza, on es deixen les motxilles i tota la impedimenta sobrerera, i on s'encorden les caravanes que no ho hagin fet abaix al començ de la gelera. Ens hi varem aplegar vàries colles, i d'altres en marxaven quan les més endarrerides anaven encara arribant.

D'allí en amunt ens calia remuntar el glacier des Nantillons tot descrivint un ample arc de cercle cap a la dreta. S'havia de passar per dessorra una paret vertical amb els séracs a punt de caure.

En aquella època, la gelera no tenia les dificultats d'altres vegades i després de travessar alguna molt dreta pala de gel i de salvar vàries *crévasses* i àdhuc de relliscar algú, i sols per un moment, dins una d'elles, començàvem a enfilar el *couloir* que porta al coll conegut amb el doble nom de Charmoz-Grepon, per ésser la única depressió que separa aquelles dues agulles tan properes. És també aquest *couloir* la via més assequible i més practicada per fer l'escalada tan al Grepon com als Charmoz. Aquell dia pujaven per allí les cordades que es dirigien a l'una o a l'altra d'aquelles agulles.

Haviem deixat els *piolets* al començ de la canal i sense cap més càrrega que els aparells fotogràfics començàrem a escalar les parets de la nostra esquerra, i més amunt ens enfilàvem per la dreta pendent de dins del *couloir* i mancats d'altre ajut, no ens venia d'aquí afermar tan bé com podíem les mans dins la neu.

Quan feia cinc quarts que remuntàvem aquell encaixonament, assolírem l'indret on aquest es bifurca i on les caravanes tiren cada

GRÀFIC DE LA TRAVESSIA DELS CHARNOZ
 reproduït de «Les Aiguilles de Chamonix», per Jacques de Lèpiney,
 E. de Gigord i Dr. Migot

una per la seva banda. La pujada fins allí no havia presentat cap dificultat extraordinària, i el perill de les pedres era poc important tot i tenir en compte la gent que teníem més amunt, que feien caure massa sovint una escampadissa de fragments de neu.

Des d'aquell repeu ens podíem començar a formar idea de quina mena d'agulla era el Grepon. Les parets de la seva banda Oest queien aplomades, ben llises, centenars de metres. La roca no ofereix allí els grops i rugositat a que ens té acostumats en els altres indrets, sinó que tot era allisat, terriblement allisat, sense els més fins relleixos que vinguessin a trencar la verticalitat d'aquelles estries.

S'ha dit que el Cerví era la muntanya més simple i més atrevida; s'ha comparat la seva forma a una senzilla i altíssima piràmide geomètrica. Crec jo que, després de dit això, pot anar-se més endavant i afegir que el Grepon vist des d'on el vèiem, és encara més senzill, més rudimentari: tot ell és un bloc, un monolit d'una sola cara que forma un senzill angle de granit molt agut, molt esvelt, i s'alça atrevit enmig d'abismes fins una alçària inversemblant. Si el Cerví és una piràmide el Grepon és la unió en l'espai de dues ratlles de pedra.

Per la seva orientació, aquell costat de les agulles resta a l'ombra durant tot el matí i aquelles llisors de pedra tenen un to metàl·lic, gris fosc. Sols mirant amunt cap allí dalt on sortia el cel blau i resplendent, en el mateix vèrtex d'aquella punxa, un *gendarme* termenal apareixia il·luminat per la claror del sol, i ens acudí a la memòria la poètica descripció que n'ha fet aquell inspiradíssim alpinista que es diu Guido Rey en descriure aquest tros de la seva escalada al Grepon.

Guido Rey ha escrit (1): «Aixequem els ulls. Allí dalt, molt alt, un raig de sol bat en el pic i l'inflama. Encesa pel sol l'extrema i prima fulla, crema damunt l'Agulla com una flama damunt un immens ciri. El Grepon!:

«És una visió tal, que tot el que s'ha vist o sentit abans sembla petit i va; és un pic somniat en una nit de deliri; una paret de 500 metres d'una sola tirada, desesperadament llisa i aprimada fereix el cel.

«Com Mummery pogué mai somniar una empresa tan insensata?».

Una altra impressió servem d'aquell moment. Eren diverses les

(1) *Alpinisme Acrobatique*, ed. francesa, pág. 24.

caravanes que intentaven el Grepon i no lluny de nosaltres les vèiem entaforar-se per la *fisure Mummery*, un dels indrets rocosos més difícils dels Alps. Enfeïnats com estàvem en atendre als nostres propis moviments, poca cosa podíem veure d'aquella escalada folla. Sols de tant en tant ens era permès de veure alguna figura empetitida dins aquell retaule que avançava treballosament per dins d'un relleix o s'arrapava desesperadament al llarg d'una aresta. En els petits replans i plataformes, altres figures esperaven ansioses que els arribés el torn de llançar-se a la brava escalada. Tots ells ens enviaven una cridòria incessant, infernal. Els alpinistes encordats, amb vint i més metres de corda, separats els uns dels altres dins l'espai d'aquella muralla, no tenien altra manera per fer-se entendre que cridar a bo i millor. Les ordres, les preguntes, les exclamacions, els juraments, la demanda d'un cap de corda o d'un ajut tot era fet a grans crits fermes i potents com fermes i potents eren les dificultats que s'estaven vencent. El soroll era tan considerable i sortia de tants indrets que fins ens acudí la idea que havia esdevingut algun possible accident. Quan encara les exclamacions i els crits de coratge anaven pujant i baixant per aquelles *fisures* i parets verticals, al *gendarme* de dalt de tot, allà en la mateixa flama del ciri gegantesc va resonar un cant muntanyenc i s'entengueren els *iodlers* joiosos dels que ja havien culminat l'escalada emocionant.

Una de les primeres caravanes que va assolir aquell dia el cim de l'agulla, fou la que provinent del costat oposat al nostre va fer tota la travessia del Grepon en sentit contrari, que únicament s'havia fet dues vegades. Escalaren la paret per la Placa C P i la *fisure* Knubel i, ja en la cresta, travessaren el Grand Gendarme si bé amb l'ajut que va prestar-los una caravana d'italians que casualment es trobava a l'altre costat (1).

Per la nostra part havíem arribat dessota una canal en V, dreta i sense preses, i era aquest l'últim obstacle que ens separava del primer cim.

Trobàrem allí una caravana de guia, *porteur* i un turista (el darrer d'un volum un xic considerable), i estaven enfeïnats procurant fer pujar el *Monsieur* per la canal. Aquesta era molt estreta, sobretot en un indret, i en arribar allí, el turista es trobava que no tenia prou espai per passar, que el seu volum no era fet per aquella canal i quedava encallat, materialment encallat, en mig del passatge

(1) *Bulletin du Club Alpin Belge*, desembre 1925, *Le Grepon en sens inverse*, per Ferdinand Lotcq, i anotació en *La Montagne* n.º 187, pág. 335.

vertical, per més esforços que fessin el guia i el *porteur* per treure'l d'aquell mal pas.

Ell, que, malgrat tot, era un home de bon humor, no s'amoinava gaire per això, i ho provava una i altra vegada. El mal estava en que essent aquella la única via per anar al cim ens calia esperar que restés lliure d'obstacles. Finalment hi acudí ajut, com a un carro encallat en plena carretera; el nostre guia, fent esqueneta al seu *porteur*, ells dos des de baix, i l'altre guia des de dalt pogueren fer-li abastar unes preses fora la canal, i remuntar per allí l'obstacle.

Poc després, aquella caravana continuava l'escalada, i des de dalt, aquell bon senyor ple de bonhomia ens engegava un breu discurs presentant-nos les seves excuses pel retràs que ens havia ocasionat.

Seguidament el guia va enfilar-se per allí, agafat a preses invisibles i pujà així fins a desaparèixer del nostre esguard. Quan ens cridà que el seguíssim d'un a un, tots restàrem força preocupats, puix no sabíem per on començar, ja que les preses mancaven pràcticament. Cert que anàvem encordats però no teníem cap corda de *rappel*, i pujar allò tal com ho havia fet el guia ens era difícilíssim. No va ésser sinó a costa de molts esforços que férem el primer tros. Trobàrem tot el que seguia ja millor, puix les preses eren més abundants i bones. Amb tot, quan vàrem arribar al cim de la punta (3444 m.), format per un sol bloc molt reduït i inclinat, tots estàvem molt fatigats i bufàvem de valent.

Allí ens donàrem compte de que aquell petit cim on amb prou feines cabien tres persones, estava voltat d'abims i que la menuda plataforma pertanyia molt més a l'espai que no a la terra. Uns pocs centímetres més enllà d'on ens calia evolucionar, començava el buid més pregon i impressionant, i abocant-nos per aquella banda distingíem a 1500 metres de fondària la cinta blanca de la Mer de Glace i a la vora, al capdavant de la gelera es destacava minúscul l'hotel de Montanvers i les arcades del viaducte del cremallera. Més cap a l'esquerra i arran de la cresteria, que continuava, veiem la població de Chamonix tan a vol d'ocell que els seus carrers i edificis junt amb els camins, camps i boscos de la vall, tenien tota la semblança d'un gran i perfecte mapa en relleu. Enrera, cap al Grepon, l'espectacle era dels que no s'obliden. Aquella punxa inimitable continuava captivant-nos, igual com ho havia fet quan l'havíem descoberta tot pujant pel *couloir*. El bloc de pedra que amb desvergonyiment s'alçava desafiant ara i sempre

les caravanes alpines, no semblava sentir-se gaire de la derrota que en aquells moments li inflingien ni donava cap importància a aquell escamot de valents que escalaven pels replècs de la seva carnadura i que per un moment feien parada en la testa sobirana. Des de que Mummery va arrencar-li el seu secret, prou sap bé l'Agulla que cada any, en arribar els comptats dies de bon temps, unes colles d'homes voldran apropar-s'hi i que alguns—no gaires—la faran seva. Però el Grepon seguirà rient-se de tots ells i de tant en tant la sang generosa tacarà les pedres de la muntanya.

Constantment, a excepció d'algunes clares jornades d'estiu, restarà el cim en la seva excelsa solitud, igualment amenaçador i enigmàtic, com quan (aviat farà mitja centúria) hi anaren les primeres vegades aquells que avui ja no existeixen; i probablement continuarà igual com fins ara, quan hagin, al seu torn desaparegut tots els que ara i més endavant voldran viure a prop seu uns curtíssims moments de la seva existència.

Més enllà, a banda i banda del Grepon, s'estenia l'indescribable: cims, agulles, fines i accidentades crestes, geleres i vertiginosos *couloirs*, tot era encimbellat bojament, com si una força sobrenatural es complagués en aturar allí les lleis físiques que governen el món.

Quan haguérem contemplat, encara que breument, el panorama dels altres cims i agulles, i quan ens calia marxar per deixar el nostre lloc als que encara anaven pujant, demanàrem als guies alguna informació de la ruta que ens tocava seguir. Eren però gent molt difícil d'entendre, i mai aventuraven gaires noves sobre lo que caldria fer més endavant; es limitaven estrictament a donar ordres pel moment. Allí, no obstant, ens anaren assenyalant una part del recorregut de la cresta fins arribar a un gran bloc que es redreçava atrevit i allisat; i assenyalant-lo afegiren tranquilament: «Allí caldrà escalar el Baton Wicks». En sentir aquest nom no poguérem amagar la nostra sorpresa. Coneixíem pels llibres i fotografies l'existència d'aquell *clocheton* com un dels més típics de les agulles de Chamonix, però mai fins aquell instant ens havíem imaginat que un obstacle semblant vingués a travessar-se en el nostre camí, en plena ruta dels Charmoz. La nostra manca d'informació, —deguda a la precipitació amb qué havíem decidit aquesta cursa— ens feia suposar que el Baton Wicks com altres indrets els noms dels quals són populars en les narracions alpines restarien del tot apartats de nosaltres; i heus aquí que de sobte ens trobàvem amb aquella poc tranquilitzadora novetat.

En recordar-nos de les dificultats passades en la canal d'abans d'arribar al cim primer, canal que no devia tenir gaire importància puix ni nom tenia, ens imaginàrem que allí en trobaríem moltes més, i per més confiança que tinguéssim en els guies, hi havia motiu per demanar-se interiorment si ens havíem llançat a una empresa superior a les nostres forces.

Potser semblarà a algú exagerat i fora de lloc la ressenya de les nostres impressions; mes cal tenir en compte que tot i posseir un cert entrenament i preparació adquirits en les muntanyes de Catalunya, aquesta va ésser la impressió neta i crua que allí rebérem.

De la punta 3444 m. sortírem per començar el tros de cresta de la Traversée. Vingué sempre junt amb nosaltres en cordada independent la que formaven només En Frisson Roche i l'Helène Devouas-soud, que també aquell dia feia les seves primeres armes d'alpinisme de gran volada. La companyia d'una damisella va tranquil·litzar-nos, i cada u de nosaltres pensava que per molt valenta i decidida que fos la nostra gentil acompanyant—i ho era de debó—bé podríem nosaltres aventurar-nos pels mateixos indrets on ella anés, i amb més o menys esforços bé podríem passar per allí on els guies volguessin entaforar les dues cordades. Baixant d'aquella punxa per escalonar després la punxa veïna 3445 m., que, si bé per un sol metre, és el punt culminant dels Charmoz, els guies feren utilitzar-nos la corda de rappel, adquirint tot seguit bastanta pràctica en servir-nos-en, puix el mètode dels guies era molt semblant a un altre que ja havíem practicat a casa nostra. Amb l'ús de la corda anàrem creuant alguns indrets verticals, i de mica en mica va augmentar la confiança que havia estat a punt de mancar-nos en descobrir massa de cop i volta que érem veïns d'una agulla de molta anomenada.

Un parell de rocs com si volguessin formar un *cairn*, indicaven el cim culminant del Charmoz que, per altra part, no destacava de les altres puntes de la cresta, i el seu panorama era el mateix de totes elles. Solament el Baton Wicks, que es veia de molt a prop, augmentava i guanyava en alçària i aparença.

Baixàrem fins a la bretxa 3429 metres que ens separava d'aquell gegantesc pinacle, i com que trobàrem altra vegada la caravana que ens precedia decidírem fer un descans i prendre algun aliment dels que hi havia en la motxilla del *porteur*, la única que havíem pres. En un recó assoliat, al peu d'una agulla i dominant-ne a l'enfront un enfilall d'altres, voltats de timberes, retrobàrem la

pau i la sensació de benestar i de bellesa que el millor temps que podem imaginar i la magnificència del panorama anava infiltrant-nos. Quin bell espectacle muntanyenc no són els Charmoz!

En aquella única estona de repòs en la brava escalada, guies i turistes ens sentíem lligats per uns mateixos sentiments de joia, i en aventurar nosaltres algun elogi de com ens anava agradant la cursa, ells ens deien amb plena convicció de muntanyenc: *Oui, c'est beau ça, mais il manque encore le plus joli*, i nosaltres volíem saber què entenien ells per divertit i formós.

Circularen de mà en mà, potser per primera vegada en aquelles altituds, els catalans bots que contenien el vi, els quals arreu eren mirats amb molta curiositat. Tothom fou invitat a beure, i les nostres rialles eren un comentari a les gotes de grana que sovint s'escampaven pel rostre del bevedor. L'Helène Devouassoud posà el segell de feminitat fent-nos obsequi d'una fruita saborosa. Tots plegats aviat hauríem oblidat allí de cara al sol, que estàvem a la meitat de la més forta travessia que mai havíem intentat. L'ordre de marxa va tornar-nos a la realitat.

El guia s'havia arreglat amb la caravana que ens precedia i ells varen utilitzar la nostra corda de rappel per escalar el Baton Wicks i després la deixaren allí posada, i així en Marc va estalviar-se un seguit de contorsions i de grimpar arrapat a minúscules preses; àdhuc ell va poder pujar tranquilament.

Per escalar aquesta punxa cal enfilat una xemeneia molt dreta i saltar després dins una altra que cau vertical pel costat de Nantillons.

Aquest troç ha de resultar molt difícil fet sense corda, però a nosaltres l'escalada al monolit no va resultar-nos-ho tan com ens havíem imaginat. Calgué però fer el petit moviment pendular, que després hem vist que aconsellen les guies especialitzades, enfilant tot seguit la segona canal, i aviat podíem reunir-nos amb el guia dessota una pedra plana superposada, que ve a fer de pont, i on lo més seuzill es passar per dessota. Així havíem arribat fins a tocar el curiós monolit termenal d'aquella agulla, que pròpiament és el Baton Wicks.

Tot just acabàvem de remuntar l'obstacle que tant ens havia fet pensar, i ja en vèiem d'altres al nostre davant; i encara que no tenien un aspecte tan dolent, ens demostraven que la *traversée* havia de durar una estona més. Seguí, doncs, el pujar i baixar punxes i crestes, el desfilar de llarg a llarg per les més fines arestes, el sentir el frec de la corda com un serpent que lliscava al volt

ESCALANT EL CIM DEL BATON WICKS

1

2

Cls. J. Puntas

L'AGULLA DEL GREPON DES DELS CHARMOZ
1 - Agulla du Geant 2 - Dent du Requin

Gr. J. M. Gullera

MONT-BLANC I GELERA SUPERIOR DES NANTILLONS DES DELS CHARMOZ

Gl. J. M. Guillera

DES DEL CIM DELS GRANDS CHARMOZ
1 - Grandes Jorasses 2 - Agulla du Geant

LES GRANDES JORASSES I GELERA DE LESCHAUX DES DE LA CRESTA DELS CHARMOZ

Ch. J. Ponsat

PETIT I GRAND DRU I AIGUILLE VERTE DES DELS CHARMOZ

del cos. Continuàrem durant belles hores passejant-nos arran de les parets que fugien, al caire dels abims que volien xuclar-nos; el nostre cos rebia una i altra vegada les carícies de la roca aspra i forta i els braços i les mans sabien el que era amanyagar amb tota cura aquelles pedres, bo i cercant la presa desitjada, i els peus eren destres en trobar el petit relleix segur on afermar-se. Què hi feia que dessota nostre hi hagués un abisme d'alguns centenars de metres si la roca era tan bona i noble, i les preses, fossin escasses o pròdigues, donaven sempre una reconfortant seguretat? Fóra dificultós recordar el temps que va durar el tros de cresta que travessàrem. Aquell acrobatisme feia estona que ens anava interessant a tots plegats. Sols recordem amb vaguetat, que a cada pocs metres la muntanya ens oferia un nou paratge cuidadós o de plenes dificultats. Entre aquests darrers restarà inoblidable el *pas de la Carrée* veritable salt o *enjambée* que cal donar per damunt l'abisme pel costat de la Mer de Glace fins abastar una presa a l'altra banda de la paret; fou per a nosaltres el moment més impressionant de tota la jornada. Calgué més tard, entre altres coses, despenjar-se per una estreta i dreta aresta, cama aquí, cama allà, com si cavalquéssim.

Deuria fer més de tres hores que corriem per les crestes del Charmoz quan, en ésser a la bretxa 3427 metres, el guia ens dóna a entendre que s'havia acabat el tros de travessia.

Calia, aleshores, baixar una pila de metres per una de les poques canals que s'estimben pel costat de Nantillons, i tota ella era prou dreta i espadada. Tampoc no descobrirem fins allí que la ruta que anàvem a fer era la mateixa que utilitzà Mummery amb Burgener i Venetz el 15 de juliol del 1880, quan feren la conquesta del Charmoz. La davallada fou un xic complicada i compromesa pel fet d'anar juntes dues cordades i formar part de la nostra cinc individus. Creiem que, per allí, el millor nombre és el de tres per cordada.

Pot dir-se que tota aquella canal degué ésser baixada fent *rappels* de corda, i, per passar-ne més via, demanàrem la corda d'ajut a En Frisson Roche que amb la damisella seguien darrera, i així podíem treballar amb dues cordes; i els de davant, acabat un *rappel*, en començaven un altre, mentre els últims seguien utilitzant el de més amunt. Quan tothom era avall, la corda era treta i passada al guia de davant; i prosseguíem així sense gaires interrupcions. Fàcilment podrà hom fer-se càrrec del pesat que ha de resultar baixar un seguit de metres i més metres fiant més en el

fre de la corda que en les preses de la pedra. Arribà un passatge vertical, alt d'uns 20 metres, en què calia davallar penjat de la corda sense poder afermar els peus en el fons de l'estreta canal o *boite aux lettres* com es diu per Chamonix, perquè era plena de gel brunyit i difícilment podia hom trobar presa en les parets laterals puix eren molt allisades i polides. Aquell tros tan difícil era la *cheminée Burgener* i no hem acabat de comprendre com se li va acudir a aquell cèlebre guia d'escalar aquesta xemeneia, ni menys com pogué realitzar-ho.

Allí, els 15 metres de corda que ens separaven eren insuficients per assolir el fons de la canal i per poder esperar que els de darrera us haguessin atrapat, i d'aquesta manera obtinguéssiu un nou radi de 15 metres més per continuar davallant. Calia atendre els crits que des de dalt enviava el company quan aquest s'adonava de les estrebades de la corda i era precis llavors deturar-se, deixar-li lliure la corda, arrapar-se allí on fos, en no importa quina forçada i estravagant posició, esperar que el company anés apropant-se fins tenir les seves sabates arran de la vostra testa, i disposar d'aquesta manera de nova extensió de corda per continuar el despenjament.

Tot i poder utilitzar dues cordes, no era gaire ràpida la nostra davallada ja que calia moure's amb tota precaució, puix considerem aquell tros com el més llargament exposat de tota la cursa.

Acabàrem per assolir unes plataformes on podíem anar baixant alguns trossos sense l'ajut de la corda de *rappel*. Des d'allí vàiem acostar-se el fons del *couloir* que havíem enfilat el matí. Vingué, bastant després, un moment en què hi' arribàvem, quan feia més de dues hores que havíem deixat la cresta en la bretxa 3421 metres.

Recollírem piolets i motxilles, i per arribar a lloc segur ens calia en ara travessar la gelera per dessota els séracs penjants, que eren més perillosos a la calor d'un migdia d'estiu. La neu era bona i tova i permetia d'anar de pressa; i sense cap contratemps assolírem la *salle a manger* on fruïrem del ben guanyat repòs. Feia poca estona que hi havíem arribat, quan un cop sec ressonà per l'espai, i en alçar la vista, veiérem desplomar-se amb estrèpit una part de la muralla de séracs que escombrà la gelera que acabàvem de creuar. Poc després, una nova caiguda de séracs passava ben propera a les roques on estàvem menjant. Enrera quedaven encara un parell de caravanes, a les quals no deuriem fer gaire goig les canonades de la muntanya i aquells séracs desplomats que passa-

ven rabents precisament pel camí que havíem de creuar; però també elles poderem arribar sense contratemps fins al Rognon de Nantillons.

Des d'allí a Montanvers seguiren unes dues hores de camí llargues i pesades; férem les últimes grimpades pels blocs dessota del Rognon, i després avall per la gelera, la qual per la part baixa anava plena dels rierols d'aigua de fosa; més tard pel tarterar i la ingrata *moraine* i finalment per camins que anaren millorant en apropar-nos a la fi de la nostra caminada.

A Montanvers va ésser-nos grat de trobar-nos altra volta enmig d'aquell món de turistes admirats que s'acontentaven amb contemplar des de baix aquells cims tan fantàstics, però també tan bells, a les grandioses balconades dels quals ens havia estat permès d'abocar-nos i admirar des de dalt de les mateixes punxes. El cremallera va passejar-nos i saccejar-nos fins a Chamonix. Allí prenguérem afectuós comiat de l'Helène i del seu fortíssim i admirat acompanyant, i donàrem per finides les nostres sortides amb els dos muntanyencs que havien vingut sempre amb nosaltres, dels quals, a excepció del petit incident apuntat, estàvem molt contents.

L'endemà al matí no érem bons per res. Portàvem a sobre tres escalades fortes, fetes en el curt terme de vuit dies, i sobretot el violent exercici de la llarga jornada anterior, la gimnàsia acrobàtica i les davallades amb la corda ens havien deixat a tots tres en un estat dolorós i ple de nafres. Tot ens feia mal i no estàvem per més excursions de muntanya. Amb rara unanimitat decidírem no fer altres sortides que no fos amb auto-car o una cosa per l'estil; i aquell primer dia ni d'això teníem ganes. Amb tot, ens animàrem a fer un passeig matinal fins al bosc de Chamonix, i, a la tarda, les dues famílies barcelonines que havíem trobat ens invitaren a sortir amb elles; però no ens allunyàrem massa de la vila i férem a més una molt convenient parada en una *cremerie* que trobàrem vora un prat, clariana verda en mig dels pins de la vall.

El jorn següent, ja més reposats, volíem sortir però no trobàrem lloc pel trajecte d'auto-car que desitjàvem fer, i ens calgué restar un dia més a Chamonix.

A l'últim, el 12 d'agost al matí amb un bon dia deixàvem amb certa recança aquella població que tant ens havia interessat i ens allunyàrem del Mont-Blanc i de les Agulles, les quals ja podíem mirar com a bones amigues nostres. L'auto-car va endur-se'ns lluny de la vall on havíem rebudes les impressions més fortes i més va-

lentes de la nostra vida muntanyenca, i, just en donar-hi la darrera ullada, ja ens acudia com una bona pensada de tornar-hi un altre any.

Una estona més tard, l'auto s'aturava per unes hores a la porta de l'hotel de Combloux, magnífic hotel construït pel P. L. M. en un indret que és un bon mirador sobre el massís del Mont-Blanc. Allí tot és ordenat per millor fruit de la vista de la muntanya. L'orientació de l'edifici, la gran *terrasse*, els jardins, el menjador amb alts i amples vitralls, tot és fet per millor esplaïar l'esguard damunt la muntanya. Després de dinar i voltar una mica per allí, proseguirem el viatge i passarem per Megève, la bella estació hivernal, que amb la decoració d'estiu ja deixava endevinar les meravelles que aquells terrenys han d'oferir quan la neu els cobreix. En passar ràpids per allí i veure el país, vaig fer-me el propòsit d'anar-hi a l'hivern, puix preveia que no podia buscar-se res millor per la pràctica del ski.

En avall, la carretera, passat Flumet, va entrar en l'engorjat de l'Arly molt bell i pintoresc, que dura un seguit de quilòmetres.

Després, ja a la plana, seguirem per la vora de l'Isère fins arribar a Grenoble, a mitja tarda. Les hores de temps que teníem, les aprofitarem per veure l'Exposició de l'Hulla Blanca i del Turisme però sols en poguérem visitar una part, puix a les 7 tancaren l'Exposició i no ens fou possible de continuar.

A l'Exposició borborem el stand del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA amb fotografies dels Pireneus i un bell aplec de les publicacions de mapes, guies i fulletons.

El mateix vespre preniem el tren que, a la tarda de l'endemà, deixàvem altra vegada a casa nostra.

I aquí teniu exposades, de la mateixa manera com varen succeir, les aventures i excursions de tres catalans per les més altes terres del nostre venerable continent.

L'encongiment i la temença del moment en què prenguérem la sortida va canviar-se molt aviat en sà optimisme, en belles realitats, tot per obra i gràcia del sol radiant i dels cels clars, que, igual que als Pireneus, volgueren acompanyar-nos i fer-nos fruit plenament de la muntanya. Crec que, per aquella vegada almenys, els catalans dugueren el bon temps a la gent de Chamonix, puix hi arribarem amb pluja, i els amics que allí deixarem ens comunicaren poc després de la nostra sortida que el mal temps privava de realitzar aquelles curses projectades que ens havien anunciat.

Tan mateix és hora ja que la gent de la terra vagi fent anades i curses pels Alps i que aquestes sortides puguin donar a entendre, encara que sigui solament a un reduït nucli de companys muntanyencs, que també a casa nostra s'estima i es venera com es mereix la muntanya.

JOSEP M.ª GUILERA I ALBINYANA

Gener 1926.

La Festa de Sant Jordi

COM és de consuetud, el dia 23 del passat mes d'abril es celebrà la solemnia sessió de Sant Jordi, que coincideix, des de fa tres anys amb l'adjudicació de la medalla d'or del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, instituïda per l'il·lustre patrici senyor Rafel Patxot i Jubert, atorgada enguany a l'antic soci i eminent arqueòleg senyor Pelegrí Casades i Gramatxes.

Ocuparen la presidència el senyor Francesc de P. Maspons i Anglasell, president del CENTRE; el senyor Josep M.ª Batista i Roca, que ho és de la Secció de Folklore, enguany especialment col·laboradora en l'organització de la festa; el senyor Baró d'Esponellà, president de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre; el senyor Ramon d'Alòs, secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans; el Dr. Eduard Fontserè, en representació de l'Acadèmia de Ciències i Arts; el senyor Alfred Gaza, de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País; el senyor Jaume Maspons i Camarasa, de la Federació Agrícola Catalano-Balear; el senyor Rosend Serra i Pagès, adjudicatari de la medalla d'or de l'any passat; el senyor Francesc de P. Blasi i Vallespinosa, de la Junta Directiva, i el senyor Joan Ruiz i Porta, ex-president del CENTRE.

El senyor Ramon d'Alòs llegí alguns fragments d'un manuscrit català inèdit, de l'època medieval, que completa l'hagiografia de Sant Jordi, la qual il·lustrà amb judicis dels PP. Bolandistes i amb un interessant estudi crític.

El poeta senyor Octavi Saltor, fervorosament escoltat, va llegir

SANT JORDI.—Reproducció d'un boix del segle XVI publicat en el llibre de Capítols de cort, l'any 1560

la bella i sentida oda a la Primavera, que a continuació transcrivim, escrita expressament per a l'acte.

INVOCACIÓ PRIMAVERAL

Primavera en el Cel. Rojô en les galtes.
Recança d'un desig inabastat.
Fulguren les muntanyes, massa altes,
en un desglaç dolcíssim i arborat.

Floreixen les muntanyes, i reviuen
dins llur entranya els fontinyols nadons;
fosa la neu, els aires els somriuën,
i tremolen de llum els horitzons.

Tot fent glatir l'abril i obrir les roses,
mena el bon temps, Sant Jordi, vostre pas;
d'esperances en flor i llums descloses
l'esguard brillant amara vostra faç.

Brandeu el vostre gladi—un raig de lluna—
dalt del corcer—albíssim fumerol—;
i en vostre esclat cerquem millor fortuna
tots els vassalls, que us caminen a volt.

Cercem l'espurna qu'encendrà la flama
que en la sang bull i ens brolla per l'esguard.
Tot aquell que en silenci vos aclama
espera que al seu prec no fareu tard.

Cada cor resa una tonada nova,
mantlleuant-vos un xic del vostre encant;
cada cor, oh Sant Jordi!, es torna jove,
cenyit d'una esperança triomfant.

La primavera dintre el món esclata;
la primavera esclata en l'esperit;
el foc de tots els ulls llur fe delata,
i llur braó, el panteig de cada pit.

No hi fa res que una pena el cor ens colgui,
si ha de restar mut aquest florir,
ni que un mal torb damunt la terra folgui
i que àdhuc les arrels fassi estremir.

Que cada anhel dintre ell mateix s'esbravi:
 siguem sans, siguem forts i siguem purs;
 fem que el silenci més a dins ens clavi
 la prometença dels fruiters madurs.

Els arbres insinuen llur riquesa
 i es reserven l'ofrena per demà;
 ara el tast de la fruita ens és defesa:
 —Sant Jordi, ens l'heu de fer tornà a gustâl

Per guanyar la puresa primitiva
 de l'ànima marcida i sedejant,
 Sant Jordi, amics, ens meni a la font viva
 dels monts més alts, on la blancò és constant.

Muntem ardits i als llavis l'esperança,
 l'alè tallat per l'estroncat glatit.
 Muts amb el goig, siguem-ho amb la recança:
 cada fible, un nou glop de sang al pit.

Sentirem el batec de la natura
 i de l'albada els maternals ruixims;
 com més amunt, més lliures de sutzura,
 i, nets del tot, assolirem els cims.

Quan hi arribem, apuntarà un nou dia,
 que donarà al paisatge les colors
 que en cada bocí d'ell el sol congria,
 i al cor refloriran noves amors.

Llavors, en l'or que l'horitzó ilumina,
 hi floriran quatre rosers de foc,
 i el daler de l'estella matutina
 del cel, irà ponent-se a poc a poc,

i en sortí el sol, podrem besar l'amada,
 fitant el Cel, nostre eternal destí;
 del ressò fervorós de tal besada
 tota la terra en vibrarà a desdî.

Sant Jordi, no ens deixeu sense guiatgel
 Armeu-nos ben bé el cor, Sant Cavaller!
 Meni'ns tothora el vostre Patronatgel
 Ompliu nostre ideal amb vostra fel

Vostre record mormoli a nostra oïda
 perennalment, un mot: fidelitat!,

i eixa paraula, sempre repetida,
sigui per tots senyera de combat.

És, qui segueix la vostra senyoria,
com arbre que no aterren les destrals;
terra on la vostra rosa encesa es cria
ha d'espletâ en florides immortals.

El president, senyor Maspons, amb la senzillesa de dicció que el caracteritza, començà fent una glossa del treball que el senyor d'Alòs acabava de llegir; remarcà que de Sant Jordi se'n sap del cert poca cosa més, si no és que va realitzar el màxim sacrifici de donar la vida per la seva fe; que la seva popularitat, fervorós homenatge dels pobles, i l'haver-se posat sota la seva invocació la immensa multitud de *gentes* que fa segles el veneren per Patrò, es deu exclusivament a haver vençut les pruïges de la força, amb la fermesa d'esperit. N'és una prova l'haver-se lligat arreu el seu record amb la llegenda del drac, que venç i anorrea per salvar una ideal princesa; que si els homes poden emmirallar-se en la seva gesta per no caure en els renunciaments que destrueixen les nobilitats de l'ànima, les collectivitats han d'apendre del seu patronatge l'esforç en la continuïtat contra les adversitats, perquè l'ideal collectiu no pot ésser una gloriosa mort, sinó una fecunda vida, i, per tant, la lliçó que cada any hem de recordar en la seva diada, és la de la seguretat de superar la força, el greuge i la dolor, amb la fidelitat a l'esperit, i això hem de veure en la vermellor de les seves roses; no pas emporpraments de sang, sinó roentors de fe.

Després d'un colpidor paràgraf en què proposà un exemple vivent d'aquesta civilitat en la persona del senyor Rafel Patxot, el fundador de la Medalla, el qual tot i l'haver sofert el cop atüidor de perdre una filla que era el consol de la seva llar, ha vençut el seu defalliment sostenint la continuïtat de la seva obra, va proclamar que l'adjudicatari de la d'aquest any era l'antic soci i insubstituïble President de la Secció d'Arqueologia i Història del CENTRE, senyor Pelegrí Casades i Gramatxes.

Afegí que, si alguna vegada era posat en raó no estendre's en la justificació de l'acord de concedir-la i no fer més que anunciar-lo, era en aquest cas, perquè no hi havia, al CENTRE, esforç ni cooperació que no estés segellada amb el seu nom i amb l'exemple que ha sapigut repetir, des de que va inscriure's en les seves llistes quan poquíssims dels presents socis n'eren encara, d'anar supe-

rant també, a l'hora l'enlluernament de les prosperitats i els defalliments de les davallades, amb una constància exemplaríssima.

El senyor Casades remercià l'adjudicació amb les següents paraules, que aconseguiren produir una calda emoció d'agermanament en els presents:

«Senyors:

«Grandíssima fou la sorpresa que em causà l'acord pres per la Junta Directiva d'aquesta nostra estimada Societat, i que em comunicà el digne President, de concedir enguany, en la present diada del nostre Patró Sant Jordi, la medalla del CENTRE, instituïda per l'eximi patrici senyor Rafel Patxot i Jubert, a la meva humil persona. I aquesta sorpresa (vos demano que doneu crèdit a la meva paraula honrada) continua vivíssima, perquè no he trobat mèrits suficients que justifiquessin en mí una distinció tan gran; motiu poderós per a que la meva confusió, davant d'honor tan imponent, sigui profunda i sincera.

«Com podré, doncs, trobar les expressions mes avinents que revelin amb tota la intensitat possible la meva gratitud?

«Hi ha ocasions, i certament jo m'hi trobo en aquests moments, en què la paraula no pot traduir fidelment el que l'esperit concebeix, i per més que la voluntat ordena a la memòria que tregui del seu «arxiu» els mots més adequats per fer paleses les emocions del cor, no és obeïda degudament.

«Grans mercès, sí, des del fons de la meva ànima! Cap altra expressió no sé, ni puc dir; el ressò d'aquets sentiments i el què signifiquen seran tramesos, per a perdurable memòria, als meus fills, als meus néts, quan (potser dintre de poc temps) deixaré per a sempre aquest món.

«A aqueixos estimats plançons del meu cor, els trametré aquesta medalla, com el guasardó més gran, i amb més satisfacció i orgull que si fos una executòria de noblesa; com el major títol d'honor a que podia aspirar.

«I, consti, però que no esperava res, ni havia passat mai per la meva imaginació, que els meus modestos treballs fossin mereixedors de tal recompensa.

«Al contrari, em reconec deutor a aquesta Societat del què he aconseguit conèixer en les disciplines que han estat i són l'aliment del meu esperit, i el consol de la meva vida; i aquest deute solament m'ha estat possible cancel·lar retornant-li el que d'ella he

rebut per l'exemple i les ensenyances d'enyorats amics i companys d'excursionisme i d'estudi.

«Ofereixo, doncs, en holocaust d'estimació i de reconeixement, a la inesborrable memòria dels qui foren i són els meus mestres i guies, el que significa i commemora aquesta simbòlica medalla. A ells, més que a mi, caldria que fos dedicada, i al seu record l'accepto, i un òscul de pau, ple d'emoció i respecte, hi poso, pregant-vos, estimats companys, que, en memòria dels qui, ara aviat farà cinquanta anys, plantaren a la nostra terra la petita llavor de la mostassa simbòlica, cada any, en aquesta solemnitat, vos en recordeu, i, així, quant jo em reuneixi amb ells a l'altre món, pugui dir-los: En la brancada esponerosa de l'arbre que plantàreu, viu, canta i labora una munió d'entusiastes que continuen la vostra obra santa, patriòtica, immortal.»

Fou, en resum, una bella festa.

La Vidriera de Sant Jordi

ESTRENADA A CLERMONT FERRAND
AL CASANENT D'ISABEL D'ARAGÓ (1262) *

(Iconografia y tradició)

LA filla petita de Jaume I y de Violant d'Hungria, l'infanta Isabel, casá en 1262, ab Felip fill de Sant Lluís rey de França y de Blanca de Castella. Ab tal ocasió, se construïren, en l'explèndida Catedral de Clermont Ferrand algunes hermoses vidrieres de colors. Aquest Felip sigué lo malaventurat Rey de França que vingué a morir, en 1285, en lo setge de Gerona, quan la peste feu grans mortaldats en l'exercit invasor, motivada per les picades d'unès mosques sortides de la tumba de Sant Narcís.

Los finestrals de la Catedral desús dita, de molt bell aspecte y suma magnificència, fan honor a la corona de França. S'hi representen llegendaries vides de sants, com lo Bautista, Sant Jaume,

* Accedint a la voluntat de l'autor, transcrivim aquest treball integralment, respectant també la seva ortografia.

Santa Maria Madalena, Santa Fé y alguns regionals com Sant Bonet, Sant Nonito, Sants Vidal y Agrícola, Sant Anstremoine, etc. De les vidrieres n'han desaparecuts alguns plafons, substituïts per papers pintats transparents (1).

De Sant Jordi patró de la cavalleria, pot considerarse com una de les mes importants representacions del segle XIII al Occident d'Europa, la gran vidriera que se li dedicá en la catedral de Clermont Ferrand. Está formada de trenta sis plafons, tots ells dedicats a la vida y martiris del Sant, no obmetent cap de les gestes sobrenaturals que se li atribuxen.

Es, indubtablement lo segle XIII, lo del expandiment del culte y adoració de Sant Jordi en les corones d'Aragó y de França portantlo los cavallers al tornar de les creuades. En lo cas concret de la capella de Sant Jordi a Clermont Ferrand opina Gobillot, en 1912, que, les pintures al fresch que decoren dita capella, ultra de la vidriera, poden donar lloch a suposar que les promogueren los creuats al retornar de les expedicions llunyanes de Sant Lluís, honorificant al patró del Orient. Sant Jordi es presentat en la part sobirana del finestral dalt d'un engualdrapat cavall, ab escut, bandera y túnica blanca, ab creus vermelles, a la faysó dels guerrers cristians.

Comencém dirigint nostre esguart a les pintures al fresch que decoren la paret dessota de la vidriera, les quals tenen 5'20 metres de llargaria per 1 d'altura. Les actuals del segle XIV, estan sobreposades a altres del XIII mostrant lluytes de sarrahins y creuats, coetanies de la famosa vidriera. Abdues pintures les publicá per primera vegada en 1901, En Vimont (2) y representen escenes del martiri de Sant Jordi, ço es, los tronchs d'arbre o caballet, ahont fou lligat com en la creu y los butxins l'atormenten davant lo jutge que porta lo nom de *Dacien* y lo protagonista *S. Jorge*. L'Esperit Sant l'ilumina y del bech li surt la llegenda *Sancti Georgi ne timeas*. La segona escena representa una roda de gavinets trossejant lo cos del Sant y aqui ve titulat en altra inscripció *S. Gorgieus*: los fragments del seu cos son seguidament tirats a un pou. En

(1) J. Desdèvises du Desert y Lluís Brehier *Clermont Ferrand Royat et le Puy de Dôme* (Paris 1910) pl. 53.

(2) *Pintures murales de la Cathedrale de Clermont Ferrand, Communication de M. Ed. Vimont conservateur de la bibliothèque et du musée de Clermont Ferrand*. Se publicá en *Bulletin Archeologique des travaux historiques et scientifiques* (Paris 1901) pl. 44. Compté dugues lámínes de la pintura, donant molt bona idea de les escenes del martiri del Sant y de sa glorificació.

altra representació pictòrica *S. Georgius* (així ve ara nomenat) compareix davant quatre jutges presidits per *Dacian* calçantli unes sandalies de ferre roent qu'un àngel n'hi acaricia una; après en altra escena, es tref del pou lo cap del Sant per un àngel. La ascensió al cel ve representada anant Sant Jordi en una carreta rudimentària tirada per dos cavalls ab l'àngel al seu costat, essent benehit per Jesuchrist. Lo darrer episodi, alterant tot ordre es lo en que es assegetejat Sant Jordi.

Existexen, en esta pintura al fresch, detalls que son dignes de tot elogi, sobre tot en la expressió donada a alguns dels àngels y en lo mohiment ab que venen trassats molts dels personatges que hi figuren, jutges, botxins, soldats, etc.

Envolta aquestes escenes, una bordura curiosa, que poch te que veure ab la vida de Sant. Venen a presentarse en petits medallons, cavallers, lluytadors, tiradors d'archs y diversitat d'animals.

Lo grandió finestral de Sant Jordi es una meritíssima obra de mitjans del segle XIII. Los autors que s'ocupen de la regia catedral de Clermont Ferrand li donen la preferencia a totes les altres vidrieres coetànies, començant Michel, del 1850 al 1860, a publicar-ne una làmina policromada d'alguns dels 36 plafons (1).

Los episodis de la vida del Sant que s'indiquen en la famosa vidriera de Clermont Ferrand, resulten molts d'ells poch coneguts y responen a una de tantes tradicions diferents com circularen en lo segle XIII en les diferents nacions. Per tant los continuarèm sense ferne cap comentari. Lo Sant en la vidriera ve anomenat comunament *Georgius*, una vegada *Gorgius* y també *Gorges*.

1.—Sant Jordi usant trajo talar vert y assenyalat per la roja aureola que volta sa testa, està davant d'un monarca y te de costat a una dona.

2.—Un home armat d'una porra, fa entrar a Sant Jordi dintre d'un castell.

3.—Lo Sant en presencia del Monarca, beneeix a una dona que va ab una infanta.

4.—Lo Rey y la Reyna estan sentats al solí magestàtic y lo primer porta lo nom d'*Oasias*. Sant Jordi està ab les mans plegades en actitud de súplica.

(1) Michel en l'àlbum *Ancienne Auvergne et le Velay* (pl. 9) publicà ios plafons 31, 32, 35 y 36, servintse posteriorment tothom d'aquesta làmina. Un grabadet ne féu en 1912 Ph. Gobillot en *La Cathédrale de Clermont Ferrand*. Henri de Ranquet en *La Cathédrale de Clermont Ferrand* (sense data) donà a conixer la part del fresch ahont hi ha lo torment de la roda (pl. 113). Tardieu en la *Histoire de Clermont Ferrand* en 1870, publicà a sa manera lo Sant Jordi vestit de creuat, donantne algún detall.

5.—Oasias sentat sembla condemnar a la Reyna agenollada als seus peus y qu'un soldat s'emporta.

6.—Dos soldats aconduhint la Reyna, qual nom es *Alexandra*.

7.—Decapitació de la Reyna.

8.—Lo cap d'*Alexandra* es presentat a Oasias.

9.—Preludi del Episodi del drach presentant a dos personatges titulats *Rex y Filia Regis*.

10.—Sant Jordi acompanyat de la *Filia Regis*, surten de la Ciutat.

11.—Camina la primpcesa al devant del Sant cavaller, en qual vesta hi ha la senyal de la creu. Lo cap del drach apar a un extrem.

12.—Lo drach vençut d'una llançada.

13.—La donzella acondueix al drach lligat per lo coll: Sant Jordi obre la marxa. Acaba aquest episodi.

14.—Estan menjant Sant Jordi y un subjecte titulat *Athanasius*.

15.—Es mostrada al Sant una foguera en la que hi crema una cama, segurament un home y dessota está lo nom *Athanasius*.

16.—Mengen tres monarques, hu d'ells es *Oasias*.

17.—Sant Jordi en oració, salva a una persona de dintre'l foch y fa exir a altre un dimoni del cos.

18.—Sant Jordi en oració: hi ha un home dintre'l foch y altre en un riu.

19.—Lo Sant continua obrant prodigis; salva a dos homes que tomben d'una altura.

20.—Sant Jordi es portat a la presó per aconduhirlo al suplici

21.—Lligat de peus y mans, los butxins l'acoltellen.

22.—Es presentat, lo Sant, a Oasias.

23.—Lliguen a Sant Jordi a una roda ab punyals.

24.—Es immergit a una caldera d'oli bullent.

25.—Los butxins cauhen dintre la caldera de la que lo Sant n'ha sortit indemne.

26.—Sant Jordi surt de la presó.

27.—Es aconduhit, lligat, per un soldat.

28.—Dos butxins davant del Rey, calçen a Sant Jordi, sandalies de ferre roents.

29.—Sant Jordi conversant ab una dona.

30.—Novament Oasias lo fá portar a morir.

31.—Li tallen lo cap al Sant.

32.—Dos homes porten lo cap y brás de Sant Jordi.

33.—Aparició de Sant Jordi a una dona ab una criatura a la falda.

34.—Angels reben en la glòria a Sant Jordi qui està representat aconduint una carreta en la que hi va una dona.

35.—Lo cos de Sant Jordi, ab lo cap llevat, es pujat al cel per angels.

36.—Del cos de Sant Jordi, sense cap, ne surt l'ànima blanca y pura que dos angels pujan al cel.

En quatre triangles qu's formen al damunt de la vidriera apareixen àngels: dugues creus superiors estan ocupades ab la representació d'un monarca y ab la d'un rey y un soldat: remata lo finestral ab una estrella ocupada per Sant Jordi vestit de creuat.

Los diferents colors de vidres d'aquesta vidriera (groch, vermell, blau celest, vert clar y fosch, carn y blanch) están combinats en forma tant escayent, que los en ella dominants lo mostra a distancia, com tenint una entonació general d'or pujat, d'atrayent aspecte,

Sant Jordi vé sempre figurat ab un vestit vert y aureola roja.

Durant fortes turbacions hagudes a Clermont Ferrand lo 28 de Juliol de 1835, la preciosa vidriera de Sant Jordi fou bárbarament malmesa. Seguidament, en 1837, la restaurá ab fidelitat asombrosa l'artista Mr. Thibaud, conceptuat com un dels millors mestres que lo segle XIX ha tingut en l'art de la vidrieria.

Al present, la capella de Sant Jordi está dedicada a la Verge de la Misericordia.

Tardieu en la *Histoire de Clermont Ferrand*, relata l'existència d'una *Sainte George vierge d'Auvergne, qui vivait en 480*. Lo cap d'aquesta *Santa Jordia*, Guillém de Prat bisbe de Clermont Ferrand, lo donà en 1531, al monestir de Sant Alyre.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

Diada de Sant Jordi del 1926.

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ABRIL DE 1926

CONFERÈNCIES I SESSIONS.—El dia 8, l'arquitecte senyor Bonaventura Bassegoda donà una conferència sobre l'església de *Santa Maria de la Mar*, la qual fou ilustrada amb interessants projeccions.

El dia 9, el conegut dibuixant senyor Joan Junceda féu una

dissertació, illustrada amb projeccions, sobre el tema *Assaig d'Humorisme Gràfic*.

El dia 15, el senyor Francesc de P. Blasi i Vallespinosa donà una sessió de projeccions de *Monuments i Esglésies de París*.

El dia 16 el senyor Francesc de P. Bové donà una interessant conferència sobre *Folklore dels balls, danses, comparses i quadros històrics del Penedès*, acompanyada de projeccions i ilustracions musicals a càrrec del senyor Joan Altisent.

El dia 22, el Dr. Josep Salvany donà una sessió de projeccions de fotografies obtingudes durant els seus *Dos anys d'autocromia*.

Finalment, el dia 29, el senyor Francesc de P. Blanc donà també una sessió de projeccions de *Monuments romànics de Galícia*.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—Les excursions efectuades per aquesta Secció foren: dels dies 3 al 5, a Camprodon, Baget, santuari d'Escales, Oix i Castellfullit; el dia 11, a Vilassar i ermita de Sant Mateu; el dia 8, a Montserrat, seguint la carena del Cavall Bernat, i, el dia 25, a la Costa Brava per recórrer les cales de vora Tossa.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA.—Els dies 4 i 5, alguns socis d'aquesta Secció anaren a Vich. El primer dia, després de visitar el Museu Episcopal on, mercès a l'amabilitat de Mossèn Josep Gudiol, pogueren obtenir-se algunes fotografies, anaren al temple romà on el senyor Francesc de P. Blasi i Vallespinosa donà, a la tarda, una conferència amb projeccions sobre impressions del seu *Viatge a Jerusalem*. L'endemà, després de voltar per la ciutat i remarcar la reforma que el nostre consoci i arquitecte municipal senyor Manuel Gausa ha efectuat a la façana posterior de la Casa de la Ciutat, deixant al descobert arcs i finestrals del que es creu fou l'antiga casa llotja, tornant-la al seu bell estat primitiu, anaren al santuari de La Gleva, molt venerat en la contrada i record de l'exili del nostre gran poeta Mossèn Cinto Verdaguer, a Sant Hipòlit de Voltregà i a la romànica capella de Sant Sixt.

El dia 11, es féu una visita a l'església de Betlem, bonic exemplar del barroc, remarcable per la bellesa que interiorment guarda en els seus altars d'esplèndides cúpules pintades i daurades a doll. A la cripta, reformada i oberta novament al culte, hi ha una magnífica estàtua jacent de Sant Ignasi, una formosa vidriera i l'altar provisional de N. D. del Roser.

El dia 18 es visità l'Arxiu Històric Municipal d'aquesta ciutat, sota la cura i direcció del nostre consoci senyor Agustí Duran

i Sanpere. Damunt de murs romans i entre dues torres s'aixeca el bell Palau del Renaixement, no mancat de goticisme, anomenat encara casa de l'Ardiaca, avui afegit a la casa o estatge del sagristà, forma un edifici que pertany al nostre municipi. Sortosament en passar a mans de la nostra corporació municipal ha estat curosament restaurat. Li fou treta la decoració amb què l'exornaren els seus antics posseïdors i tornat al seu primitiu estat de bellesa. L'arxiu conté alguns interessants documents referents a la ciutat, col·locats en la bella prestatgeria procedent del senyor Dalmasés. S'està formant la biblioteca que parla dels Gremis i dels Jocs Florals i recollint tots els llibres que han estat editats en la nostra ciutat des de l'ús de la impremta. Un llegat important del senyor Massana que omple varies sales, conté obres de molt d'interès, especialment referents a la indumentària en general i de diversos països. Una altra deixa també important és la del senyor Toda, la qual consisteix en un nombrós recull de llibres i revistes que per un costat o altre parlen de Catalunya.

SECCIÓ D'ENGINYERIA.—El dia 25, efectuà aquesta Secció una visita a les obres del Ferrocarril Metropolità de Barcelona (Transversal) des de la Plaça de Catalunya a la Plaça d'Espanya.

CURSET DE CIÈNCIES APLICADES A L'EXCURSIONISME.—Durant el mes d'abril continuà desenrotllant-se el curset de ciències aplicades a l'excursionisme que amb tant d'interès segueixen els socis del CENTRE i els nombrosos alumnes matriculats. Les lliçons que han estat explicades pel professor senyor Ignasi Sagarra, han versat sobre Entomologia.

En la primera lliçó parlà de la recollecció dels insectes.

Utensilis necessaris: El salabret o mànega de caça; model més escaient de pinces per a les pràctiques de camp; caixa per clavar-hi els insectes, condicions que cal que tingui; les diverses agulles per ús de l'entomòleg; rectangles gomats, mitjà immillorable per conduir els Lepidòpters capturats; flascons amb solucions alcohòliques per conservar els insectes tous; l'ús del cianur de potassa i de l'èter acètic per matar els insectes; com prepararem els flascons amb aquestes substàncies; llanterna per a la captura d'insectes nocturns; l'atracció dels insectes nocturns per mitjà de les barrejades dolces; preparació d'una fórmula, de les més actives; mitjans i utilitatge per obtenir insectes cavernícoles; procediment simplificat del Professor Zariquiey, el seu gran rendiment amb el mínim esforç.

Pràctiques de recollecció: Caça dels insectes de vol diurn; caça dels insectes de costums crepusculars i nocturnes; els insectes que trobarem sobre els vegetals: a) a les flors. b) a les fulles i branques. c) als troncs, entre les clivelles de l'escorsa, sota d'aquesta o dins la fusta de l'arbre; les espècies terrícoles: a) espècies, l'activitat de les quals es desenrotlla sobre la terra: a ple aire. b) espècies que trobarem sota les pedres, entre els detritus o sota la fullaraca. c) espècies de sota terra, a poca fondària (minaires). d) espècies essencialment cavernícoles.

La segona lliçó fou dedicada a pràctiques de camp. S'organitzà una excursió a Les Fonts de Terrassa encara que en condicions atmosfèriques desfavorables, temps rúfol i ventós.

Es féu una comprovació del curs de les eclusions d'insectes; exhauriment d'algunes espècies primerenques; presència de les formes que segueixen en llur evolució, característiques de la fauna d'actualitat; exàmen dels llocs convenients per fer una bona recollecció: els conreus a la llinda del bosc; costes ben orientades per la recollecció abundosa d'insectes; marges de cara a migjorn, bons per els Himenòpters; rierols amb detritus, bons per els Coleòpters; com buscar els insectes de sota la fullaraca.

En la tercera lliçó tractà el senyor Sagarra de la Preparació del material recollit.

Preparació dels insectes macroscòpics: diversa manera de travessar el cos d'un insecte; com clavarem els insectes de mida petita; preparació dels insectes microscòpics; posició normal de les ales dels insectes, preparades esteses; els motllos o estenedors; temps necessari per al secament dels insectes, procediments ràpids; com estovarem els insectes secs abans de llur preparació; ordenació dels insectes després de preparats; dades precises que han d'acompanyar cada exemplar: dia de la captura, condicions d'altitud i nom precís de la localitat d'on prové; l'ordenació d'una col·lecció d'estudi, sota el criteri morfològic i la formació d'una col·lecció exclusivament biològica.

Noves

VISITA.—Aprofitant l'avinentesa de trobar-se per unes hores a Barcelona, el dia 22 a la tarda, M. i Mme. Delingette feren una visita al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. El comandant Delingette és qui, durant l'hivern passat, en missió especial del Go-

vern francès, i acompanyat de la seva muller, féu la travessia del continent africà, des d'Alexandria fins al Cap de Bona Esperança, en automòbil, per tal d'establir les rutes comercials a l'interior de l'Àfrica.

Foren atentament rebuts per un bon nombre de socis i membres de la Junta Directiva amb el seu President senyor Francesc de P. Maspons i Anglasesell el qual saludà els visitants amb les següents paraules:

«Senyor Comandant:

«Ens és extremadament grat que, en passar per Barcelona, hagueu volgut honorar amb la vostra visita aquest CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, el CLUB ALPÍ CATALÀ, que des de fa ara mitja centúria, ha esmerçat un continuat esforç en conèixer aquesta terra nostra.

«Avui, destriat en Seccions d'Arquitectura, de Folklore, de Fotografia, d'Esports de Muntanya, de Geologia i Geografia, d'Arqueologia i Història, i d'Enginyeria, ha estudiat les nostres contrades, ha recollit el seu tresor de rondalles, cançons i llegendes, ha reseguit els seus arxius, els seus monuments, els rius i les muntanyes, ha reunit en la seva Biblioteca una abundosa cartografia completada amb una col·lecció de clixés fotogràfics que constitueix un veritable arxiu gràfic de Catalunya, té construïda al llarg del Pireneu una xarxa de xalets i refugis de muntanya, i ha vist desdoblar la seva activitat en una esplèndida fillada d'associacions excursionistes.

«El seu motor ha estat sempre el que haveu vist gravat en el seu frontispici: *Patria, Libertas, Fides*. Aquests tres amors li han multiplicat les forces i ha pogut seguir la tradició dels catalans antecessors nostres que, amb les nobles armes de l'esperit i del pacífic comerç, portaren el nom gloriós d'aquesta terra, fins i tot a les difícils regions de l'Àfrica que vós gloriósament heu creuat de cap a cap.

«Quan aquell continent era terra tancada a tot viatge que no fos el dels presoners que feia la pirateria moresca, Catalunya trameté a l'Àfrica un exèrcit d'abnegats mercedaris que, units pel vincle de la religió, esmerçaren la seva vida en la redempció de catius; durant els segles d'or de la puixança catalana, un estol de centenars de vaixells feia un actiu comerç amb els reialmes de tot el Nord africà; els cònsols catalans tenien casa oberta a les poblacions de l'interior i les nostres col·leccions diplomàtiques ens parlen de les ambaixades i els tractats entre els nostres reis i els

africans: el 1285, Pere III ja signava un tractat amb el rei de Tunis; Jaume II tingué estreta relació amb el soldà d'Egipte, Molek Alca-raf, i amb Kassan, el rei dels mongols conquistador de Síria; i Pere IV trameté pacífiques ambaixades als reis de Fez i del Marroc.

«En aquest saló on ens trobem, alguns dels retrats dels excursionistes que contempleu, ens diuen que, en els temps més moderns, aquesta nobilíssima aspiració de la conquesta per l'estudi, per la qual vós tant heu lluitat, no s'ha mort entre nosaltres.

«Un d'ells és de Sinibald de Mas, esperit obert, típicament català, que amb generós esforç va travessar l'Àfrica practicable al seu temps, recorregué l'Aràbia, la Turquia asiàtica, la Pèrsia i l'Indostà; aprengué les respectives llengües i estudià la seva geografia i les seves vies de comunicació; arribà al Japó, i aconseguí petjar la Xina tancada als contactes europeus. Al seu costat, el del barceloní Domènec Badia ens parla de la seva heroica empresa; Badia va a l'Àfrica en missió d'estudi, pren el nom d'Ali Bey, i, amb constant perill de mort, disfressat d'abbassi, és el primer europeu que entra a la Meca, va a Fez i s'endinza pel desert, travessa fins al cor del continent i mor víctima de la seva exploració, després d'haver lliurat comunicacions que són curiosament recollides als centres capdals de París i Londres.

«Les seves cendres, catalanes de raça, obriren el pas als tenacíssims exploradors del segle XIX, i la seva memòria acoblada a la dels frares mercedaris, dels ambaixadors i dels navegants antecessors nostres, ens permet a nosaltres, saludar-vos a vós, que heu acomplert la magna empresa de travessar aquell continent en tota la seva extensió, no pas amb les mans completament buides.

«A vos senyor Comandant i a Mme. Delingette, la dona forta que us ha acompanyat en l'expedició, desitjem que la breu estada en aquesta ciutat, cap i casal de Catalunya, us sigui plaent.»

El comandant M. Delingette agrai profundament les paraules del senyor Maspons, complaent-se en recordar els noms dels viatgers catalans, especialment Domènec Badia (Ali-Bey) i Sinibald de Mas, que havien obert el solc de les exploracions que els exploradors de temps posteriors havien completat.

Digué que ell no es considerava més que un senzill viatger, sense pretensions científiques, i que la seva obra, que volgué qualificar de molt modesta, li havia fet passar 25 anys a l'Àfrica.

Acabà agraint la recepció que se li havia tributat, i expressà el goig que sentia d'haver tingut ocasió de conèixer l'organització

del CENTRE, féu vots per la seva prosperitat i oferí gentilment un exemplar de la novíssima carta geogràfica del Sahara i del llibre que relata el seu viatge a través de l'Àfrica.

Seguidament passà a visitar les diverses dependències de la casa. S'aturà amb gran atenció a la Biblioteca i Arxiu fotogràfic.

Bibliografia

NICOLAU M.ª RUBIÓ I TUDURI.—*Caceres a l'Àfrica Tropical*. — Un volum en 8°, 247 pàgines i 79 gravats.—Impremta Altés, Barcelona, 1926.

ELS socis del CENTRE, senyors Botey i Mirambell, que anaren a caçar en terra africana, amb alguns amics, han donat avinentesa a que un d'ells, el senyor Nicolau M.ª Rubió, publicqués un llibre en el qual relata els episodis de l'anada, sota el títol de «Caceres a l'Àfrica tropical».

Aquest llibre, que fa honor al bon gust de l'autor, i a la trassa de l'impressor Altés, és una lliçó, per demés interessant a l'excursionista, perquè li ensenya amb un exemple vivent, com cal produir-se per interessar, i seduir el lector, fins en matèries que, potser, personalment fan poc per a ell.

És un llibre escrit amb una naturalitat, i amb una simplicitat d'estil i de construcció, que li donen la senyorívola elegància de les coses belles, i el do de captivar des del primer moment.

És per aquestes qualitats que mostra on pot arribar qui vol recollir les seves impressions d'excursionista, amb sols que sàpiga despreocupar-se de les exigències del professionalisme literari; difícilment es pot donar la visió d'una entrada de fosc en la vida de campament, de l'amarament de sol a la migdiada, de la grandiositat de la planura deserta, com ho fan les seves pàgines, en curtíssimes ratlles, sempre d'una vivacitat plena de suggestions.

Són demés, les seves relacions amarades de simpatia, per la distinció amb què estan exposades; aquell caçador heroi perpetua de la cacera, que atabala amb les seves gestes, desapareix per donar lloc a una figura més de les que animen les incidències del viatge; els herois de la relació són temes, que, a voltes dintre la seva passatgera insignificància, espurnegen de grandiositat, com l'emigració

de la gent del desert africà per la brama de que ha estat caçat un hipopòtam; o d'un punyent humorisme, com les escenes d'un, diem-ne, hostel, parant en la creuera d'una ruta, en mig de les selves.

En resum: si per al caçador és un llibre únic, i per al qui cerqui una lectura plena d'amenitat, un volum que se li farà, tot seguit predilecte, per a qui senti la temença de cèdir al seu desig de relatar ço que ha vist corrent món, és un model d'exemplaritat poc freqüent.

M.

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT. — Sumaris resumits.

PORTAVELU DEL CENTRE EXCURSIONISTA MINERVA

Ricart Baguer, Narcís.—*De poble en poble. Massanet de Cabrenys.*—1926-4.

Ricart Baguer, Narcís.—*De poble en poble. Sant Llorenç de la Muga.*—1926-16.

Bernadet, R.—*La Masia (a ca N'Aiguadé).*—1926-20.

Farrarons, Salvador.—*Trescant per ma terra. Girona, la Noble i Monumental.*—1926-27, 46.

Salvadó, H.—*Les Falles.*—1926-31.

ARXIU DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

Solà Sch. P., J.—*La Miosotis.*—1926-1.

Graner i Civil, Rossend. — *Divagacions d'Excursionista.*—1926-2.

Sala i Flotats, P.—*Les Bandositats del Vallés. El Castell o Palau de Terrassa.*—1926-5.

Suana i Picanyol, J.—*Vuit dies al Pireneu. Ariège, Pallars.*—1926-8.

Gali, Marian M.—*Notes Històriques sobre la Mina de Busquets.*—1926-19.

P. S. i F.—*Les Bandositats del Vallés. Senyors i Castlans.*—1926-22.

Garcia, Pere. — *Una excursió pel Migdia de França.*—1926-25.

PEÑALARA

- Bernaldo de Quirós, Constancio.—*Las últimas cumbres del Guadarrama y las primeras de Gredos*.—1926-1, 17, 37.
 Mariano González, Pio.—*En las Montañas de Soria*.—1926-42.
 Delgado Ubeda, J.—*Impresiones en las cumbres. Una ascensión a Torre Santa. (Picos de Europa)*.—1926-61.
 Deffner, H.—*En la Sierra de Alcaraz*.—1926-87.

REVUE DE GÉOGRAPHIE ALPINE

- Blanchard, Raoul.—*L'Industrie de la Papeterie dans le Sud-Est de la France*.—1926-5.
 Lenoble, F.—*Remarques complémentaires sur la question du déboisement et du reboisement des Alpes*.—1926-187.
 Blanchard, Marcel.—*Note sur le premier project de Chemin de Fer Dauphinois (1828-1829)*.—1926-215.

ANNALES DE GÉOGRAPHIE

- Maurette, Fernand. — *Le Pétrole. Etude de Géographie économique*.—1926-1.
 Martonne, Emmanuel de.—*Deux massifs hercyniens. Le Bohemerwald et la Lysa Gora*.—1926-27.
 Zimmermann, Maurice.—*Las antiguas colonias normandas du Groenland*.—1926-58.
 Mauco, G.—*Les étrangers dans les campagnes françaises. Propriétaires, fermiers et métayers établis en France*.—1926-97.
 Maspero, Henri.—*Les origines de la civilisation chinoise*.—1926-135.
 Demangeon, A.—*Problèmes actuels et aspects nouveaux de la vie rurale en Egypte*.—1926-155.

NOVES ADQUISICIONS

- PELLICER, J. L. — *Notas y Dibujos, vol I, Estudio de la Exposición de París, vol. II, Monumentos Tipos y Costumbres de Francia*.—Barcelona, 1891.
 PARDILLO, F.—*Atlas de Mineralogía, vol. I i II*.—Barcelona, 1914.
 PORTER, PERE.—*Viatge a l'Infern d'en. . . .*.—Barcelona, 1906.
 OLLER, NARCÍS.—*L'Escanya-Pobres*.—Barcelona, 1903.

- VIDAL, COSME (JOSEP ALADERN). — *La Gent del Llamp*. — Barcelona, 1903.
- MISTRAL, FREDERICH. — *Nerto*. — Barcelona, 1903.
- MASOCH, SACHER. — *Historietes Galizianes*. — Barcelona, 1903.
- RUSIÑOL, SANTIAGO. — *D'Aquí i d'Allà*. — Barcelona, 1903.
- TOLSTOI, LLEÓ. — *Contes Primera Serie*. — Barcelona, 1903.
- IBSEN, ENRIC. — *Joan Gabriel Borkman*. — Barcelona, 1904.
- MOLIÈRE. — *L'Avar*. — Barcelona, 1903.
- GOETHE. — *La Margarideta*. — Barcelona, 1904.
- JAUME I. — *Biografia del Rei . . . el Conqueridor*. — Barcelona, 1923.
- VERDAGUER, JACINTO. — *Biografia de Mossen. . . .* — Barcelona, 1924.
- MARTEL, E. A. — *Nouveau Traité des Eaux Souterraines*. — Paris, 1921.
- AURIAC, EUGÈNE. — *Guide pratique historique et descriptif aux Bains de Mer de la Manche et de l'Océan*. — Paris, (s. d.).
- AURIAC, EUGÈNE. — *Nouveau Guide général du Voyageur en Belgique*. — Paris, (s. d.).
- CLERCET, PIERRE. — *Urbanism. A Historic, Geographic, and Economic Study*. — Washington, 1913.
- DAMAS, D. — *The Oceanography of the Sea of Greenland*. — Washington, 1910.
- VERDAGUER, MN. JACINTO. — *Obres Complertes, vols I-VII*. — 1905-1907.
- SERVEI METEOROLÒGIC DE CATALUNYA. — *Notes d'Estudi, vol. I*. — Barcelona, 1923.
- EPRY, CH. — *Ripple Marcks*. — Washington.
- HEDLEY, CHARLES. — *The Paleogeographical Relations of Antarctica*. — Washington, 1913.
- PERRET, FRANK A. — *Report on the Recent Great Eruption of the Volcano «Stromboli»*. — Washington, 1913.
- GREEN, F. M. — *An Account of the Progress in Geography in the Year 1882, 1883, 1884*. — Washington, 1882, 1883 i 1884.
- ROVIRA CABANAS, JOSEP DE. — *Assaig Històric de la Capella de la Pietat de Sant Llorenç de Morunys*. — Manresa, 1925.